

Glömde gruvarbetarna verktygen?

Utdrag ur Gästriklands Tidning 10 februari 2006

I förra artikeln om silvergruvan berättade jag bl a om fynd av en laggad stor tunna. Men det var inte det enda fyndet som gjordes när grävningen fortsatte under våren 2005.

Strax utanför kanten av trävirke på hålets norra sida fanns såsom en hylla av berget. Här, gömda under nedrasad sand, låg två släggor, en kil och en borr tillsammans. Mest troligt är att gruvarbetarna, när man gjort det sista jobbet i hålet, helt enkelt lagt ifrån sig handverktygen på kanten och glömt dem där. Ögonblickshändelser som väcks till liv idag.

Vid s.k. kilning av sten använder man en borr som en person håller i och vrider ett kvarts varv medan två, tre eller fyra andra personer slår med varsin slägga på borren. Det intressanta var att borren passade exakt på de halva spår efter borrhål vi kunde se i bergväggarna. Vi kan inte avgöra om man bara använt sig av kilning utan även använt svartkrut. Vid sprängning med svartkrut behöver man ju också borra hål. Så här hade alltså arbetslaget kilat ur sten ur bergväggarna, eller borrarat hål för en sista sprängning, troligen i åren runt 1800, lagt ifrån sig verktygen och gått hem för gott.

Slamsugningsbilen med två karlar arbetade i gruvhålet ytterligare fyra spridda dagar och på denna tid kom vi ned ca fyra meter i hålet. Som vi hade misstänkt var gruvhålet helt fyllt av sand, grus och en del stenar. Några stenar var så stora så att vi måste plocka upp dem med grävmaskin. I borrarade expanderbultar i stenarna kunde maskinen lyfta upp dem till markplanet.

Väl nere ett stycke i hålet började ett stort antal vassa pinnar sticka upp. Det såg ut som revben eller betar från den nu utdöda mammuten. Pinnarna, som var intill tre meter långa, visade sig vara förarbeten till tunnband. Man hade spjälkat grangrenar och påbörjat snideriet så att de kunde bli till tunna band avsedda för att hålla ihop tunnor. Hade gruvan haft en särskild anställd tunnbindare? En person som så att säga blev "arbetslös" när gruvan lades igen. Kanske i ren ilska hävde han ned de påbörjade snideriarbetena och vi hittade dem där bland sanden och gruset. Tunnbanden var mycket välbevarade.

Andra fynd som framkom bland gruset var delar av en flätad korg, ett stycke dekorerat trä som kan vara en detalj till en hästmundering. Träbiten är självväxt krokig och därmed extra stark, och har tre hål rakt igenom. Våra idéer talar om att det kan vara en detalj till en körsele. En annan sak som hittades var delar till en svarvad skål. Den var redan trasig, men hade spår efter målning på utsidan. De mycket tunna träväggarna var dekorerade med någonting som såg ut som palmettblad och en annan slingrig växtornamentik. Ytterligare en annan träsak väcker frågor. Det är en dryg halvmeter lång träpinne, med en knopp i ena änden. Pinnen är platt på två motstående sidor. Kan den kanske använts som mätpinne i borrhålen, för att se hur djupt man borrarat i berget?

Släggorna, borren, kilen och en del av tunnbanden samt den laggade tunnans band har under våren och sommaren 2005 kunnat ses i den enkla utställning som Föreningen Hedesunda Silvergruvor gjort i angränsande lokal. Naturligtvis kommer utställningen, men den del nya bilder, att vara öppen under innevarande vår och sommar.

Jag måste också berätta en annan sak: jag har varit i kontakt med en synsk kvinna som hade en del intressant att berätta för mig. Nu vet jag att en hel del människor har tvivelaktigt synsätt på medier och synska och ser det som ren humbug. Själv använder jag alla, och då menar jag alla, metoder för att komma fram till lösningar på problem. Vetenskapliga metoder såsom dendrokronologi (årsringsdatering av trä), C-14-datering, litteraturstudier och arkivforskning m m har sina styrkor, men även sina begränsningar.

Nu var vi i det läget i gruvhålet att vi bara hade släta bergväggar att se på, trävirket i

träramen var årsringsdaterat till ca år 1800 och arkivforskningen hade givit väldigt lite eller nästan inget alls och sägnerna nedtecknade, igenomlästa och värderade. Hur kunde vi komma vidare med frågan om hur gammal gruvan var och vad som skett under århundradena? Om den synska kvinnans ord och hur jag kan värdera dem och sätta in dem i ett historiskt sammanhang berättar jag mer i nästa artikel.

Elise Hovanta, arkeolog